

Innretting og effekt av forskningsmidlene: Hva sier FHF-evalueringen?

Finn Ørstavik

Seniorforsker, Dr. Phil.

Tromsø, 28. november 2006

“Den blå tråden”

- Forskning og utvikling - element i omdømmebyggende nærings- og forretningsstrategier
- “Mer og bedre forskning for pengene”: Leverer Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond varene?
 - Hva sier evalueringen om hvordan FHF bruker FoU-midlene?
 - Hva kommer det ut av innsatsen?

Innhold

- A. Om evalueringen
- B. Hva FHF skal være
- C. Hvordan fondet gjør jobben
- D. Effekter
- E. Avslutning

A. Om evalueringen

- Litt om NIFU STEP
- Oppdraget og gjennomføringen
- Datagrunnlag og analyser

Om NIFU STEP

- Forskningsinstitutt i Oslo med 80 ansatte
- Sammenslutning av
 - NIFU – Norsk institutt for studier av forskning og utdanning
 - STEP – Senter for innovasjonsstudier
- Strategisk fokus på
 - institusjoner, systemer og prosesser for kompetanseutvikling
 - kompetansepolitikk
- Har bl. a. analysert innovasjonssystemet i norsk havbruk
- Har vært og er involvert i en rekke sektorstudier med fokus på kompetanseutvikling og kunnskapsutnyttning

Oppdraget og gjennomføringen

- Oppdrag fra Fiskeri- og kystdepartementet til NIFU STEP
 - Gjennomført i perioden januar – oktober 2006
- Mandat med hovedspørsmål som fokuserte på
 - Fondets innretning og drift i forhold til lov og intensjoner
 - Brukertilfredshet
 - Effekter
 - NIFU STEPs anbefalinger
- Rapporten kan fra i dag lastes ned fra www.nifustep.no
- ...Det skal også befinne seg noen eksemplarer av den trykte rapporten her i salen

Analyser og datagrunnlag

Fokus	Data
Systemet: Organisasjonsstruktur og prosesser, institusjonell kontekst og interaksjon	<i>Skriftlige kilder, intervjuer</i>
Portefølje: Typer av prosjekter og tiltak, tiltakslogikk	<i>Prosjektdata og informasjon fra FHF, skriftlige kilder, intervjuer</i>
Brukertilfredshet	<i>Spørreundersøkelse brev/web (brutto utvalg på omkring 2000 foretak), intervjuer</i>
Effekter	<i>Spørreskjemaundersøkelse til prosjektdeltakere (bedrifter), intervjuer</i>

Undersøkelse av brukertilfredshet

- Bedrifter og foretak → Spørreundersøkelse
 - Næringsorganisasjoner
 - Virkemiddelaktører
 - Forskningsinstitusjoner
- } Intervjuer

B. Hva fondet skal være: Fondets oppdrag

- Fondet skal være en katalysator for FoU-aktiviteter som kan bringe næringen fremover ved å gi bidrag til økt kompetanse, mer robuste kunnskapsbaser og styrket konkurransevne
- Det skal være en langsiktig og strategisk aktør som skal bidra til utvikling av hele næringen og den næringsrelevante forskningskapasiteten, blant næringsaktørene og i forskningsinstitusjonene
- Fondet skal bidra til å utvikle fremtidsrettede aktiviteter, også på nye områder og på tvers av tradisjonelle grenser, som
 - ✓ fangst/oppdrett/industri
 - ✓ fiskeri- og havbruksnæring/leverandørindustrier
 - ✓ sjø/land
- Fondet skal være en liten, dynamisk aktør som samarbeider konstruktivt med andre virkemiddelaktører

C. Hvordan fondet gjør jobben - 'Modus operandi':

■ Intern organisering:

- En liten administrasjon med reell innflytelse
- Et *FHF-system* etablert gjennom et samvirke med organisasjoner og virkemiddelaktører, der en del viktige FHF-funksjoner ivaretas på desentralisert vis (bl.a. gjennom faste oppdrag)
- Et dialog- og konsensusorientert styre
- Et distansert departement?

■ Prosesser:

- Administrasjonen koordinerer desentraliserte prosesser for prosjektutvikling
- Samspill om utvikling av satsningsområder og programmer
- Handlingsplaner fungerer tosidig:
 - "Regjeringserklæring" (internt styringsverktøy)
 - Kommunikasjon eksternt

FoU-aktivitetenes mål

- ✓ **Teknikk og organisasjon for kvalitet og lønnsomhet**
 - Automatisering
 - Arts-optimalisering og helse
 - Energisparing
 - Ressursutnyttelse
 - Helse, miljø og sikkerhet

- ✓ **Pro-aktiv innsats for ekspansjon av virksomhet**
 - Styrking av markedsorienteringen
 - Markedstiltak for vekst i etablert virksomhet
 - Prosess- og produktinnovasjon
 - Ny virksomhet basert på nye råvarer (lite utnyttede ressurser)

- ✓ **Kunnskap om trusler (brannslukking/føre-var)**
 - Bærekraftig ressursutnyttelse
 - Miljøproblemer
 - Næringens anseelse
 - Matsikkerhet

- ✓ **Tiltak for styrking av innovasjonssystemet**
 - Dialoger, strategiske prosesser
 - Informasjon og formidling
 - Analyse av reguleringsystemet
 - Standardutvikling

FHF i det store bildet

- Ressursene FHF forvalter er små sett i forhold til samlet marin forskning i Norge
 - Mindre enn 5% av total marin FoU i 2003
 - Mindre enn 3% av FoU på havbruksområdet
- FHF mister synlighet i samarbeidet med sine store søsken i virkemiddelapparatet: Forskningsrådet og Innovasjon Norge

Næringsorganisasjonene

- Forholdet til næringsorganisasjonene:
 - Et 'partsrepresenterende' men uavhengig styre
 - En nærmest sømløs integrasjon av FHF og organisasjonenes 'FoU-verden'
- Fordeler:
 - Nettverk skaper gode vilkår for kommunikasjon og muliggjør effektiv koordinering
 - Organisasjonene gir en effektiv kobling til (deler av) næringen
 - 'FHF-systemet' muliggjør etablering av fungerende utviklingskoalisjoner
- utfordringer:
 - Partssamarbeidsorientering trekker organisasjonskonflikter inn i FHF-systemet
 - Personavhengighet og organisasjonsinterne beslutningsarenaer kan gi ulike konkurransevilkår og uklarhet om habilitet

Innovasjon Norge / Norges forskningsråd

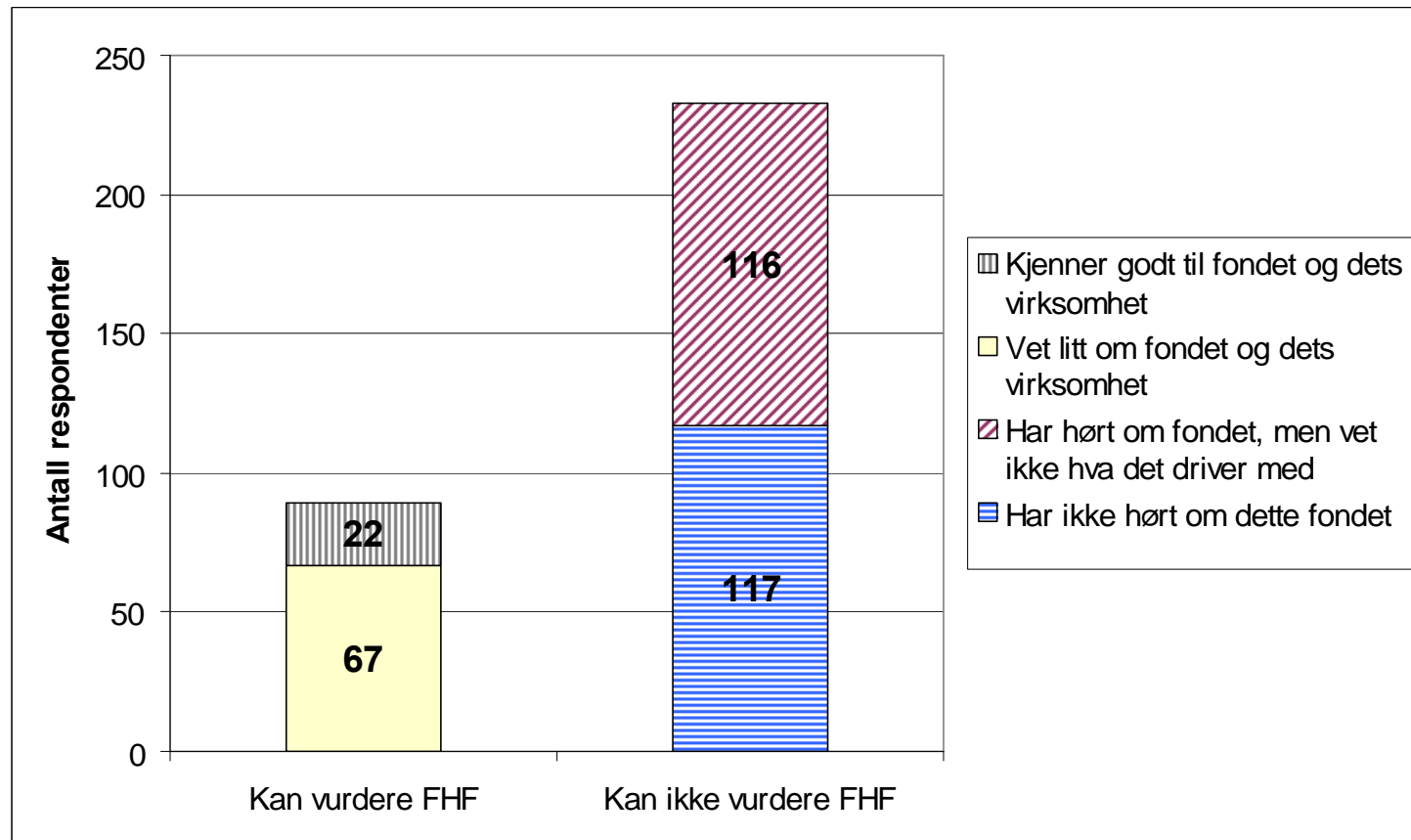
- Samvirke med Innovasjon Norge
 - Samarbeid med IN sentralt for økonomistyring, og for en del prosjekter
 - Praktisk samarbeid lokalt, blant annet gjennom fora
 - Relativt begrenset prosjektvolum kjøres gjennom IN, men ofte nært samarbeid både om prosjektutvikling og -gjennomføring
 - Komplekse samarbeidsrelasjoner FHL/IN, sentralt/lokalt
- Samarbeid med Norges forskningsråd
 - En stor del av havbruksforskningen, og en stor del av fondets totale midler, kjøres gjennom Forskningsrådet
 - Forskningsrådet ønsker sterkere strategisk samordning og endrede allokeringmekanismer i fondet
- Hva er utfordringene?
 - Administrativ effektivitet: Et komplekst system gir ulike flaskehalser
 - Problemer knyttet til økonomistyring, rapportering og dokumentasjon
 - Forbruk blir registrert lenge etter at bevilgningsvedtak til forskningsprosjekter er gjort
 - Prioriteringsmessig autonomi
 - Bevaring og videreutvikling av elementet av selvorganisering
 - Økende overlapp med andre systemorienterte virkemidler

Forholdet til forskningsmiljøene

- FHF er i inngrep med mange miljøer
 - En del store og tunge aktører (som SINTEF, NIFES og HI)
 - En lang rekke små miljøer
- Prioritering av Utvikling snarere enn Forskning ('UoF')
 - Relevans primært kriterium i utviklingskonstellasjoner
 - Forskning ønskes i første omgang brukt til konkret problemløsning
 - Havbruk skiller seg ut
- Hva er utfordringene for fondet?
 - På den ene siden:*
 - Prioriteringsmessig autonomi
 - Bevaring av elementer av selvorganisering
 - Dynamisk effektivitet vs. statisk effektivitet: Behov for at utviklingskonstellasjoner får en tilstrekkelig lang, men ikke ubegrenset levetid
 - På den andre siden:*
 - Utnyttning av forskningens agendasettende potensial
 - Reelle bidrag til styrking av forskerkompetanse og den næringsrelevante forskningens slagkraft
 - Klarhet på konkurransekriterier, habilitet

D. Effekter

■ Kjennskap blant foretak i marin sektor:

Brukertilfredshetsundersøkelsen

- Betydningen av forskning er klart erkjent i næringen
 - Noen er kritiske til forskningsinnsats, uten at de dermed er negative til forskning
- Fondet er bredt akseptert, men er likevel forholdsvis dårlig kjent
 - Mange små aktører opplever fondet som lite relevant for dem selv
- Fondets konkrete aktiviteter er til dels svært lite kjent
 - Etablerte fora, som fileforum, og RUBIN er blant unntakene
- Vurderingene av fondets synlighet, evne til å informere og dets evne til å ta vare på nye prosjektideer er nokså negative
 - Satsning på å bruke internett synes å lykkes
 - Praktisk involvering betyr mer enn informasjonsspredning
- Tilfredsheten med og kjennskap til fondet er minst i de små virksomhetene, og (derfor) i fiske og fangstområdet
- Store aktører kjenner til, men synes å holde/holdes på en viss avstand
 - Forretningsmessige hensyn
 - Vurderinger av "behov"
 - FHF kan likevel gi "addisjonalitetseffekter"..

Noen resultater av effektanalysen

- FHF finansierer i stor grad FoU-aktiviteter som bedrifter ellers ikke ville engasjert seg i
- En høy andel av prosjekter videreføres i bedriften, de fleste uten videre ekstern finansiering
- En vesentlig del av prosjektdeltakerne rapporterer at prosjekt har ført til, eller vil føre til innovasjon
- Få respondenter rapporterer om store økonomiske effekter, men over halvparten sier at prosjektene har en viss positiv effekt
- Vurderingene av FHF's innsats for næringen er generelt positiv
- FHF når frem til en god del bedrifter som ikke har noen aktiv relasjon til Forskningsrådet eller Innovasjon Norge
- Vi klarte i effektundersøkelsen ikke å få frem tall for en økonomisk effektberegning

Viktige utfordringer

- Endringer i virkemiddelapparatet påvirker FHF's fremtidige muligheter og rolle (systemorientering, regionalisering)
- Målsettingen om å nå frem til alle (hele næringen) og kravet om fred og fordragelighet kan komme i veien for fondets evne til å skape radikale, fremtidsrettede satsninger
- FHF må hele tiden avveie hensynet til involvering og læring blant FoU-svake aktører, mot hensynet til å få til krevende utviklingsløp i samarbeid med ledende, FoU-sterke virksomheter
- Måten FHF-systemet er organisert på kan over tid gjøre virksomheten til en "klubb" for deler av næringen og spesielle aktører i forskningssystemet
- FHF bruker i dag konkret næringsrelevans som krav for å unngå at forskning forfaller til "kjekt å ha"-prosjekter. Men hvordan sikrer man seg i det lange løp mot at aktivitetene blir mer enn nærsynt innsats for å løse kunnskapsmessig enkle problemer?

E. Avslutning

1. Evalueringen anbefaler å vurdere offentlig tilleggsfinansiering som ledd i en innsats for å gjøre FHF mer slagkraftig, og innsatsen fondet gjør mer langsiktig
2. NIFU STEP anbefaler også at det etableres et todelt system for evaluering
 1. Det bør samles inn nøkkeldata om prosjekter på løpende basis. Nødvendige funksjoner bør bygges inn i det økonomiske styringssystemet
 2. Punktevalueringer bør gjøres, f. eks. hvert 5. år
3. Vi mener også at det bør være interessant for næringen og for myndighetene å sørge for videre analyser av kompetanseutvikling og -bruk i næringen, og å se på hvordan de mest slagkraftige aktørene i næringen internasjonalt går frem for å koble FoU til kommersielle virksomheter

Takk for oppmerksomheten!

